

membo vrednot. Hafner-Finkova analiza kaže, da je mogoče nacionalistično in egalitarno držo pojasniti v okvirih tradicionalizma – prisotnost tradicionalnega sistema vrednot lahko pomeni večjo možnost za nastanek ali pojav izgradnje lokalnih identitet, ksenofobne drže ali egalitarizma. V razsežnostih *lokalno (nacionalno) – globalno (evropsko ali širše)* se omenjeno razmerje identitet pri Slovencih ne izključuje. Obenem avtor opozarja, da se stanje sobivanja “pripadati” naciji ali Evropi delno ruši v negativni nacionalistični drži. Na splošno je glede na Hafner-Finkove ugotovitve nacionalizem bolj razširjen v skupinah, kjer prevladuje lokalna identiteta. Glavne determinante negativnega nacionalizma in obenem manjša možnost usmerjenosti h globalnemu so na ravni individuuma povezane z naslednjim: usmerjenost k tradicionalnim vrednotam, nizka stopnja izobrazbe, institucionalna vernost in ruralno okolje. Družba izkazuje značilnosti negativnega nacionalizma, ko obstaja tradicionalni sistem vrednot, občutek manjše varnosti, izhajajoč iz tranzicije in razpada Jugoslavije, neoprijemljiva opora v pridruženju Evropski uniji in negativni globalni trendi (terorizem, naraščajoče razlike med bogatimi in revnimi). Glavne determinante egalitarizma kot vrednote (na kontinuumu med kolektivnim in individualnim) so pri Slovencih razmeroma enake kot pri opredelitvi negativnega nacionalizma: tradicionalizem, vera in nizka stopnja izobrazbe.

Nenazadnje pa so se vrednote spremenila tudi v kulturi. Aleš Gabrič v svojem prispevku med drugim poudarja, da so različna preimenovanja v tranzicijskem času – nova imena krajev, trgov, ulic, šol in drugih ustanov – pomembno opredelila kulturni prostor. Preimenovanja so imela tako nasprotnike kot zagovornike – prav to dejstvo pa je po mnenju avtorja ena od prednosti razpada komunističnega sistema in hkrati nova vrednota: posameznik lahko svobodno predstavi svoja stališča.

Zbornik *Democratic Transition in Slovenia* zaključuje prispevek Leopoldine Plut - Pregelj o slovenski šolski reformi. Avtorica ugotavlja, da je šolska reforma zasnovana na liberalnih demokratičnih vrednotah, človekovih pravicah in znanju, vendar pa sta tudi tu na primer liberalnodemokratski vrednoti strpnost in nevtralnost še vedno v imanentnem konfliktu. Zastavlja se vprašanje, kako je mogoče v istem trenutku nastopati strpno in nevtralnno, obenem pa promovirati normativne cilje, ki opredeljujejo “dobro”. Plut-Pregljeva je kritična do šolske reforme, ki da ni prispevala pričakovanega k razvoju etike v šolskem sistemu.

Dejan Jontes

Sonja Merljak Zdovc: Preteklost je prolog: pregled zgodovine novinarstva na Slovenskem in po svetu. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2007. 183 strani (ISBN 978-961-253-303-2), 15 evrov

V zadnjem letu ali dveh smo priča naglemu porastu izdajanja novinarskih učbenikov, kar lahko načeloma vsakdo, ki se tako ali drugače ukvarja z novinarstvom, le pozdravi, saj je vrzel na tem področju precejšnja. Če je tako med leti 1990 in 2006 izšla le peščica novinarskih učbenikov, so samo v letu 2007 izšli kar trije. Vendar pa se ob naglici izdajanja teh del ali pa ravno zaradi nje povečuje tudi število kritičnih odzivov (glej Vezovnik 2007). Tudi delo Sonje Merljak Zdovc sodi v kategorijo učbenikov, na katere se je treba po našem mnenju predvsem kritično odzvati.

Avtorica se opisovanja razvoja novinarstva loti po obdobjih, kot jih je opredelila S. Amon. Tako v svetu kot v Sloveniji tako sledi razvoju skozi obdobja predhodništva, obrtniške stopnje, industrijske stopnje in obdobje informacijske družbe, pri čemer posameznim obdobjem oziroma

pojavom nameni več prostora kot ostalim. Če sta tako dogajanjem v zadnjih dveh desetletjih v Sloveniji namenjeni dve strani, je dogajanjem v osemdesetih letih namenjenega trikrat toliko prostora s predstavitvami posameznih medijev (Teleks, Radio Študent, Tribuna, Pavliha, Mladina), času med svetovnima vojnama in med drugo svetovno vojno pa dvaindvajset strani. Pri tako široki zastavitvi dela je pretirana shematičnost, ki je sicer do neke mere že v naravi učbenikov, skorajda neizogibna. Ravno obseg snovi, ki ga skuša avtorica zajeti, se namreč izkaže kot najbolj problematična značilnost knjige *Preteklost je prolog: pregled zgodovine novinarstva na Slovenskem in po svetu*, s to težavo pa je povezano pretirano deskriptivno podajanje snovi, in pa literatura, na kateri temelji obravnava. Poglejmo podrobneje vsako od teh pomanjkljivosti.

Kot že rečeno, je največji problem dela preobsežno zajemanje snovi, saj skuša avtorica na manj kot sto osemdesetih straneh zajeti vse – od prvih poskusov zapisovanja informacij do prvega časopisja na Slovenskem in po svetu, od novih tehnologij in pojava novinarskih agencij, fotografije v tisku in fotožurnalizma, od novinarstva med drugo svetovno vojno do osemdesetih in devetdesetih let dvajsetega stoletja. V sklepu, ki obsega le polovico strani, za nameček ponudi še pogled v prihodnost in se dotakne razmerja med blogerstvom in novinarstvom. To posledično privede do skoraj neverjetnih poenostavitvev in nereflektiranega, neproblematiziranega in shematičnega prikazovanja pomembnih premikov in konceptov, kot denimo v primeru obravnave vzpostavitve objektivnosti kot temeljnega novinarskega načela (str. 93–5).

Poglejmo primer značilno poenostavljene in nereflektirane obravnave, ki v ničemer ne odstopa od siceršnjega podajanja snovi. Poglavju, ki obravnava razvoj televizije tako v svetu kot v Sloveniji, je skupaj z vajami namenjenih zgolj osem strani, vse, kar se je oziroma naj bi se v zadnjih petnajstih letih zgodilo s televizijo v Sloveniji, pa je denimo predstavljeno le v naslednjih alinejah:

- 1995: pojav konkurence
 - Osrednja informativna oddaja 24 ur na POP TV ob istem času
 - Lahkotnejše vsebine in pristop
 - 1996: Odmevi: odgovor na konkurenco
 - Dnevnoinformativna oddaja, kjer so nosilni dogodki osvetljeni bolj poglobljeno in analitično
- Odmevi so dolgo veljali za enega najboljših medijskih projektov zadnjega desetletja in so poželi tudi javna priznanja.

Komercialna televizija

Leta 1991, po osamosvojitvi, so se na Slovenskem začele uveljavljati komercialne televizije. Ponujale so lahkotnejši, popularni program.

- A Kanal
- Pop TV
- Lokalne zasebne televizije. (Str. 150.)

Na podoben način kot v zgornjem primeru, torej v alinejah, je napisana skoraj polovica učbenika. Dvomimo, da tak pristop vzpodbuja intelektualno radovednost študentov, kot si želi avtorica, saj s (površno) deskripcijo kvečjemu institucionalizira in naturalizira antiintelektualizem, na katerega novinarstvo že sicer ni imuno.

Še večje pomanjkljivosti zaznamujejo delo pri relevantni literaturi, ki se kažejo že na kvantitativni ravni. Glede na obseg snovi bi bralec pričakoval številne oziroma vsaj temeljne reference za posamezna obdobja, avtorica pa izhaja iz dobrih šestdesetih virov, od katerih jih je petnajst kar avtoričinih, večinoma publicističnih prispevkov iz Sobotne priloge Dela. To ima za posledico, da avtorica celotna obdobja povzema večinoma kar po enem avtorju/viru: pri obravnavi časopisja v Veliki Britaniji tako izhaja iz Enciklopedije Britannice, nedvomno ugledne enciklopedije, ki pa ob obilici znanstvenih del, ki tematizirajo zgodovino britanskega tiska, ne more biti zadosten vir. Podobno pri obravnavi televizije na Slovenskem črpa pretežno iz Enciklopedije Slovenije. Pri

obravnavi slovenskega novinarstva izhaja skoraj v celoti iz Amonove in Vatovca, ko obravnava osemdeseta leta, povzame skoraj cel razdelek (str. 163–170) po članku B. Nežmaha in še bi lahko naštevali. Pri tem ne gre za to, da bi bili ti viri problematični sami po sebi, temveč je težava v avtoričinem pretiranem povzemanju virov, saj je v posameznih razdelkih več strani zaporedoma povzeto po enem avtorju brez kakršnih koli avtoričinih refleksij ali sintez.

Po vsem zapisanem lahko celoten učbenik označimo najmanj kot problematičen in bi ga lahko bolj kot za uporabo na visokošolski ravni priporočali kvečjemu za srednje šole. Tako so namreč zastavljene tudi vaje, saj ima učbenik nekatere elemente delovnega zvezka. Poglejmo primer vaje na koncu razdelka o objektivnosti, ki naj bi služila za ponazoritev distanciranosti bralca od dogodka kot posledice objektivnega poročanja: »Razmislite, kako sami doživljate vsakodnevna poročila z bojišč, na primer Iraka? Kakšna bi morala biti, da bi vam bilo mar za Iračane? Za ameriške vojake?« (str. 96). A je morda še bolj kot ti posamezni primeri pomemben premislek o vlogi takega izdelka v kontekstu novinarskega izobraževanja. Učbeniki igrajo namreč pri polprofesijah, kakršno je novinarstvo, ključno vlogo ritualnega uvajanja članov v »novinarsko skupnost«. Zato so ta dela ključna pri socializaciji študentov v prevladujoče paradigme, pomembna pa so tako v intelektualnem kot v pedagoškem smislu, saj poleg predstavitve predmeta učbeniki predlagajo tudi način spoprijemanja z njim. Način spoprijemanja z zgodovino novinarstva, kot ga zagovarja recenzirano delo, pa ni nekaj, kar bi veljalo med študenti spodbujati.

Literatura

Vezovnik, Andreja (2007): Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič: Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov. *Družboslovne razprave* 23 (56): 113–115.